14. 1. 2025

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zaměstnanecké dílo

Komu náleží autorská práva k dílům vytvořeným v rámci pracovního nebo služebního poměru? Odpověď na tuto otázku najdeme v zákoně č. 121/2000 Sb., o právu autorském, v platném znění (dále jen „autorský zákon"). Podle autorského zákona se jedná o tzv. „zaměstnanecká díla", která se řídí zvláštní právní úpravou obsaženou v ustanovení § 58 autorského zákona. Pojďme si přiblížit hlavní specifika zaměstnaneckých děl.

Podle autorského zákona se zaměstnaneckým dílem rozumí jakékoliv autorské dílo, tedy literární, umělecké či vědecké dílo, které je originálním výsledkem tvůrčí činnosti autora, je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě (včetně podoby elektronické) a je vytvořeno v rámci pracovněprávního nebo služebního vztahu. Mezi typická zaměstnanecká díla můžeme zařadit například odborné články, knihy, vynálezy, počítačové programy nebo databáze vytvořené autorem při výkonu pracovního poměru. Práva k zaměstnaneckému dílu primárně dělíme na práva osobnostní a majetková. U zaměstnaneckého díla vykonává zaměstnavatel práva majetková, která – na rozdíl od práv osobnostních – nejsou neoddělitelně spojena s osobou autora.

Majetková práva k dílu

Základním rysem zaměstnaneckých děl je, že na zaměstnavatele automaticky (ze zákona) přechází majetková práva k vytvořenému zaměstnaneckému dílu. Jedná se především o právo dílo užívat a právo na autorskou odměnu. Právo užívat dílo, jak vyplývá z § 12 odst. 4 autorského zákona, zahrnuje například právo na rozmnožování díla, právo na jeho vystavování, půjčování, pronajímání nebo právo na sdělování díla veřejnosti (např. prostřednictvím rozhlasového či televizního vysílání).

V rámci výkonu majetkových práv je zaměstnavatel oprávněn poskytnout třetím osobám licenci k zaměstnaneckému dílu nebo na ně majetková práva k dílu převést. Převod majetkových práv k zaměstnaneckému dílu na třetí osobu je nicméně podmíněn souhlasem autora – ledaže se tak děje v souvislosti s převodem obchodního závodu. Z toho důvodu je pro zaměstnavatele vhodné zakomponovat výslovný souhlas zaměstnance s převodem majetkových práv k zaměstnaneckému dílu do pracovní smlouvy.

Jaké má zaměstnavatel možnosti, pokud zaměstnanec v průběhu tvorby díla změní zaměstnání a zaměstnanecké dílo zůstane rozpracované? Na podobné situace myslí ustanovení § 58 odst. 5 autorského zákona, podle něhož se uplatní vyvratitelná právní domněnka souhlasu autora s dokončením (nehotového) díla zaměstnavatelem v případech, kdy právní vztah mezi autorem a zaměstnavatelem skončí ještě před dokončením díla. Tento právní mechanismus má umožnit zaměstnavatelům pokračovat v práci na zaměstnaneckém díle a případně jej i dokončit, i když autor od zaměstnavatele odejde (např. ke konkurenci, do důchodu atp.).

Osobnostní práva k dílu

Osobnostních práv se autor nemůže vzdát a tato práva jsou, na rozdíl od práv majetkových, nepřevoditelná a zanikají smrtí autora. Vytvořením zaměstnaneckého díla tudíž zůstávají autorova

osobnostní práva nedotčena, na zaměstnavatele nepřecházejí a nadále je vykonává sám autor. V rámci osobnostních práv má autor například právo prohlašovat se za autora díla, rozhodovat o způsobu uvedení svého autorství při zveřejnění či užití díla, jakož i právo na ochranu nedotknutelnosti díla.

Právo na nedotknutelnost díla zahrnuje mimo jiné oprávnění autora udělit souhlas s jakýmikoli změnami nebo zásahy do díla, včetně jeho zařazení do souborného díla, spojení s jiným dílem, změn, zpracování nebo překladu. Právě z důvodu nemožnosti převodu uvedeného osobnostního práva autora na zaměstnavatele je v ustanovení § 58 odst. 4 autorského zákona zakotvena důležitá právní domněnka. Ta uvádí, že pokud zaměstnavatel vykonává majetková práva k zaměstnaneckému dílu, má se za to, že autor souhlasil se zveřejněním, úpravami, zpracováním, spojením s jinými díly, zařazením do souborného díla a uváděním díla na veřejnost pod jménem zaměstnavatele (není-li mezi stranami sjednáno jinak).

Možnost nakládat se zaměstnaneckým dílem totiž bývá pro zaměstnavatele obvykle klíčová. Nehledě na existenci této právní domněnky je nanejvýš doporučeníhodné výslovný souhlas autora s nakládáním se zaměstnaneckým dílem zakotvit přímo v pracovní smlouvě tak, aby byl nezpochybnitelný. Právní domněnku dle § 58 odst. 4 autorského zákona totiž lze vždy zpochybnit a vyvrátit v neprospěch zaměstnavatele.

Počítačové programy a databáze

V případě počítačových programů, databází a kartografických děl, která nejsou kolektivními díly, se dle ustanovení § 58 odst. 7 autorského zákona uplatní právní fikce, podle níž se tato díla považují za zaměstnanecká díla i když byla vytvořena na objednávku (např. na základě smlouvy o dílo). V takových případech je objednatel považován za zaměstnavatele. Tento princip se ovšem uplatní pouze, je-li zhotovitelem fyzická osoba (tj. autor).

Pokud bude zhotovitelem právnická osoba, uvedený režim se neaplikuje a k automatickému přechodu majetkových práv na objednatele ze zákona nedojde. Ve smlouvách se zhotoviteli počítačových programů a databází, kteří jsou právnickými osobami (zejm. softwarové společnosti), je proto nutné si ohlídat poskytnutí licence v potřebném rozsahu a nepočítat s automatickým přechodem majetkových práv k dílu dle autorského zákona.

Závěrem

U zaměstnaneckých děl je potřeba pamatovat i na tzv. právo autora na dorovnání. Podle § 58 odst. 6 autorského zákona má totiž autor zaměstnaneckého díla vůči zaměstnavateli právo na přiměřenou dodatečnou odměnu, pokud mzda nebo jiná odměna vyplacená autorovi zjevně neodpovídá zisku z využívání práv k zaměstnaneckému dílu. Výše případného nároku na dodatečnou odměnu je vždy posuzována individuálně, v každém případě musí být vždy přiměřená. Pokud tedy zaměstnavatel z využití zaměstnaneckého díla očekává vysoké zisky, bude pro něho výhodné si výši případné dodatečné odměny se zaměstnancem dopředu sjednat, nebo ji rovnou vyloučit, což také lze, jelikož právní úprava je zde dispozitivní.

JUDr. Jindřich Vítek, Ph.D.,
zakladatel advokátní kanceláře Matzner & Vítek a odborný asistent na právnické fakultě

Matzner & Vítek

Anny Letenské 34/7
120 00 Praha 2

Tel.: +420 222 254 555
e-mail: info@matznervitek.cz

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Novela stavebního zákona: přehled změn a dopadů do praxe po dokončení legislativního procesu
- Energetická náročnost budovy jako cenotvorný faktor
- Přechodná ustanovení novely stavebního zákona – co s vydaným závazným stanoviskem a JES?
- Koncentrace řízení v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu
- Aktuální závěry ÚS a ESLP k právům biologického otce (První část – judikatura Ústavního soudu ČR)
- Podílové spoluvlastnictví manželů po rozsudku SDEU ve věci C-300/25 Duftošek
- Předkupní právo jako možná past
- Sleva z kupní ceny vadné nemovitosti podle aktuální judikatury Nejvyššího soudu
- Povinnosti transparentnosti podle AI Actu
- Když rodič nepředá dítě - náhradní péče a úhrada nákladů podle novely rodinného práva
- Objektivizace náhrady nemajetkové újmy na zdraví a vliv mezinárodního prvku v rozhodovací praxi